

Boros Anita¹

Az illegális hulladék felszámolásának új magyar modellje

Magyarországon számos európai országhoz hasonlóan jelentős előrelépések történtek az illegális hulladék felszámolása és az illegális hulladéklerakó magatartások megfelelő szankcionálása érdekében. A témakört a hazai környezetvédelmi és környezetgazdasági szakemberek átfogóan vizsgálták az elmúlt években több szakmai fórum keretében is.

Magyarország nem tartozik a jelentős hulladéktermelő tagállamok közé. A Magyarországon keletkezett hulladék össz mennyisége 2004 és 2007 között folyamatosan csökkenő tendenciát mutatott. 2008-ban bekövetkezett egy hirtelen nagyarányú csökkenés, amelyet szakmai módszertani változás okozott. E módszertani változás nélkül a 2008-as adat a 2007-eshez hasonló lett volna, kismértékű csökkenéssel. Ezután azonban – részben a 2008-as gazdasági világválság hatására – 2009-ben és 2010-ben ismételt jelentősebb csökkenés következett be. 2010 és 2016 között kisebb ingadozások mellett a hulladékok mennyisége lényegében nem változott, a 2016-os mennyiség nagyjából megegyezett a 2010-essel. 2017-ben jelentős növekedés következett be, majd a 2018-as és 2019-es össz mennyiség kismértékben meghaladta az előző évit. 2012 óta 18–19 millió tonna körül mozog a hulladék össz mennyisége.

Ugyanakkor felbecsülhetetlen annak a hulladéknak a mennyisége, amely a jogszabályok megkerülésével keletkezik, vagy amelyet tiltott módon és körülmények között, illegálisan raknak le. Ez a probléma részben annak is köszönhető, hogy a hulladék szelektív gyűjtése, a lomtalanítás megszervezése, illetve az egyes hulladékokhoz kapcsolódó hulladékátvevő kapacitások korlátozottak, vagy a hulladék leadása túl drága, és nem tudott a mindennapi rutin részévé válni.

Noha az elmúlt időszakban számos előrelépés történt és a nemzetközi szabályozók is előremutató javaslatokat tartalmaznak, az elmúlt években azt tapasztalhattuk, hogy egyes területeken jelentős mértékben növekedett az illegális hulladék mértéke.

¹ Egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Lőrincz Lajos Közigazgatási Jogi Tanszék. Kapcsolat: boros.anita@uni-nke.hu.

A magyarországi illegális hulladéklerakás jellemzői

A magyarországi illegális hulladék összetételét tekintve jellemzően háztartási vegyes hulladék (jellemzően az elhasználódott eszközök, bútorok, játékok, könyvek, textilek), építési, bontási hulladék, zöldhulladék, illetve műanyag csomagolási hulladék.

Az esetek egy részében ezeket összekeverve, máskor elkülönülten (például építési-bontási hulladék) rakják le. Az eddigi tapasztalataink azt mutatják, hogy az illegálisan elhelyezett hulladék jelentős része veszélyes hulladékkal keveredik. Amikor az anyagok hulladékká válnak, a veszélyes anyagok jelenléte újrafeldolgozásra vagy kiváló minőségű másodlagos nyersanyagok előállítására alkalmatlanná teheti a hulladékot.

Az is megfigyelhető, hogy ahol egy-egy kidobott, elhagyott eszköz megjelenik, ott napokon belül még több keletkezik, vagyis az állampolgároknak van egy olyan attitűd, hogy a feleslegessé vált dolgok elhelyezését az első jogellenes, de nem szankcionált cselekményt követően kvázi legitimációként fogják fel. Gyakran megfigyelhető, hogy egy-egy illegális lerakóhelyen azonos típusú eszközök találhatók tömegesen (például hűtőgépek vagy bútorok).

Az elhagyott hulladék jelenléte nem csak az újonnan keletkezett hulladéknak köszönhető, hiszen az elhagyott hulladék egy jelentős része már korábban lerakott.

Az illegális hulladék előfordulási helye jellemzően olyan terület, amely kevésbé ellenőrzött vagy ellenőrizhető.

Az illegális hulladéklerakás ugyanakkor egy olyan deviáns magatartás, amely nap mint nap előfordul, hiszen egy papírzsébkendő eldobása és a nagy tömegű építési hulladék nem szabályszerű lerakása is megvalósítja a hulladék illegális lerakását vagy elhagyást. Állami oldalról a rendelkezésre álló, vélhetően a teljes ország tekintetében csak töredékes adatokat jelentő információk a köztisztasági feladatok ellátására kötelezett önkormányzatoktól, állami közszolgáltatóktól, valamint a civil szervezetek részéről állnak a rendelkezésünkre. Ezek alapján megállapítható, hogy az utak és vasutak menti területeken, a könnyebben megközelíthető erdőkben, védett természeti területeken, a folyók partszakaszain és a települések határában a legjellemzőbb a hulladék szabálytalan lerakása.

Az illegális hulladék egy jelentős része már jó ideje lerakott, részben a talajba épült és egy kisebbik része az újonnan keletkező. Sajnos jelenleg semmilyen állami nyilvántartás nem áll rendelkezésünkre az illegális hulladéklerakásokra vonatkozóan. A pontos mennyiségét éppen ezért nagyon nehéz megbecsülni.

Az illegális hulladék felszámolása érdekében számos minisztériumi és kormányzati program indult, de ezek csak átmeneti és a támogatottak földrajzi elhelyezkedéséhez igazodó szórványos megoldásokat eredményeztek.

Ennek eredményeként a magyar kormány 2019 telén akként döntött, hogy ki kell munkálni annak a programnak a részleteit, amellyel meg tudjuk tisztítani az országot az illegális hulladéktól, biztosítható a hulladékgazdálkodási szabályszegések megfelelő szankciórendszerének biztosításával a teljes hulladékgazdálkodási ágazat sokkal erőteljesebb hatásági ellenőrzés alá vonása, egyúttal lehetővé kell tenni a jogszerű hulladéklerakás minél szélesebb körben történő támogatását.

Az illegális hulladéklerakás felszámolásának magyarországi programja

A „Tisztítsuk meg az országot!” program

A „Tisztítsuk meg az országot!” projekt (TMOP vagy Projekt) keretében 2020 júliusában megkezdődött – a program első, 12 helyszínen megvalósult pilotprogramjainak tapasztalatai alapján – az eddig lerakott illegális hulladék felszámolásának összehangolt országos projektje.

A 2020-as I. ütemben a leginkább szennyezett területek megtisztítására került sor: a vasutak, közutak, folyópartok, erdők, turistaútvonalak, nemzeti parkok, önkormányzati közterületek megtisztítása történt.

A Projekt keretében közreműködő szervezetek az alábbiak:

- MÁV Magyar Államvasutak Zártkörűen Működő Részvénytársaság, amelynek feladata a vasúti pályák, pályaudvarok, telephelyek illegális hulladéktól történő mentesítése;
- Magyar Közút Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság, amelynek feladata az országos közúthálózat menti területek, pihenőhelyek, parkolók illegális hulladéktól történő mentesítése;
- állami erdészeti társaságok, nemzeti park-igazgatóságok, amelyek feladata az erdőterületek, turistaútvonalak, kezelésükbe tartozó területek illegális hulladéktól történő mentesítése;
- Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF), amelynek feladata a vízfolyások partszakaszainak illegális hulladéktól történő mentesítése;
- településkategóriánként a belügyminiszter javaslatára az innovációért és technológiáért felelős miniszter által pilotprogram lebonyolítására felkért, illetve a belügyminiszter által pályázati úton kiválasztott helyi önkormányzatok;
- az innovációért és technológiáért felelős miniszter által támogatott civil szervezet, gazdálkodó szervezet, egyházi jogi személy.

A Projekt keretében HulladékRadar elnevezéssel egy applikációt fejlesztettek, amelyen keresztül bárki bejelentheti a szaktárca felé, ha illegális hulladéklerakást

tapasztal. Az applikáció mindenki számára ingyenesen elérhető. Az applikáció beazonosítható módon képes automatikusan továbbítani egy háttéradatbázisban a beérkezett bejelentést a közreműködő szervezetek részére, illetve ha a bejelentés nem a Projektben közreműködő szervezetként részt vevő tulajdonában, vagyongazdálkodásában vagy kezelésében lévő ingatlant érint, úgy a települési jegyző részére.

A 2021. január 1-jei adatok alapján az adatbejelentések száma közel 8000, és a regisztrált felhasználók száma közel 11 000. A bejelentések közel fele 1–5 m³ mennyiségűre, 2/3-a valamilyen önkormányzati tulajdonban álló közterületre vonatkozik. Közel 1200 helyen jelentettek gumiabroncs-hulladékot és több mint 500 esetben roncsautót.

A Projekt keretében 2020 és 2022 között négy ütemben sor kerül a közforgalmú területek megtisztításának támogatására.

Sajnálatos módon az illegális hulladék folyamatosan újratermelődik, ezért szükséges az állam aktív beavatkozása. Az országos közúthálózatot üzemeltető Magyar Közút Nonprofit Zrt. esetében például az applikáción keresztül érkező bejelentéseket is tartalmazó összes hulladék mennyisége megduplázódott: az év 8 hónapjában 4500 tonnát, majd a következő 3 hónapban ezt is meghaladó mennyiséget, 5700 tonna illegális hulladékot kellett elszállítani.

Az illegális hulladéklerakás új szankciórendszere

A hulladékgazdálkodási ágazat racionalizálása keretében egymásra épülő intézkedések eredményezhetik csak az ágazat megújulását, illetve az ország környezeti tehermentesítését, különös tekintettel az illegális hulladék felszámolására. A probléma összetett, hiszen nemcsak az úthálózat vagy a vasutak mentén, a közterületeken vagy éppen az erdőkben jelentkezik markánsan a probléma, hanem jelentős a külföldről érkező hulladék mértéke is. A határon túlról érkező nagyobb vízfolyásokra jellemző, hogy a levonuló árhullámmal, uszadékfával együtt vegyes kommunális és PET-hulladék érkezik Magyarország területére.

A Magyarországon keletkezett hulladék felszámolásának egyik legfontosabb eszköze azonban nem lehet más, mint a szemléletformálás és a tanulás. A helyes hulladékgyűjtés és a hulladék leadásának szabályozott, de széles körben rendelkezésre álló módzatai véleményünk szerint hozzájárulhatnak a környezet hulladéktól való hatékony védelméhez.

Ennek megfelelően olyan állami támogatáspolitikai eszközöket dolgoztak ki, amelyek révén lehetővé válhat, hogy minden egyes településen legyen települési leadási gyűjtőpont, amely könnyen elérhető, a szétválogatott termékek pedig ingyenesen leadhatók a helyben szokásos életvitelhez igazodó nyitvatartás mentén. A legforgalmasabb helyeken (egy ebből a célból kidolgozott pályázati

rendszer útján bevásárlóközpontokban, benzinkutakon, postahivatalokban, vasútállomásokon, buszpályaudvarokon, autópálya-pihenőkben) cél, hogy bizonyos feleslegessé vált dolgok (papír, könyvek, használati tárgyak, ruházat stb.) ingyenesen leadhatók legyenek, továbbá fontos, hogy bővítsék a meglévő hulladékudvarok számát és újakat hozzanak létre.

A hulladékokkal kapcsolatos jogellenes cselekmények rendkívül sokfélék, a bejelentési kötelezettségek elmulasztásától, az illegálishulladék-lerakáson át egészen a közterületi szemetelésig terjedhetnek. A jogalkotó célja egy olyan egységes szemléletű szabályrendszer kialakítása volt, amelyben a különböző jogágak szankciói egymásra épülnek és kellő visszatartó erőt jelentenek. A szabályozásnak azonban a szankciók koherenciájára, arányosságára, egymástól elkülöníthető voltára, illetve a kétszeres eljárás tilalmára (*ne bis in idem*) figyelemmel egyértelműnek és világosnak kell lennie.

Erre való figyelemmel egymásra épülő, szigorú szankciórendszer bevezetése volt indokolt az alábbiak szerint:

- a büntetőjogi szankciók szigorítása;
- a szabálysértési tényállások rendszerének kisebb mértékű módosítása;
- szigorú közigazgatási szankciók bevezetése.

Az új büntetőjogi szankciórendszer

A hulladékokkal összefüggésben a reformot megelőzően is számos olyan tényállás ismeretes, amelyek valamilyen büntetőjogi szankciót vonnak maguk után. A reform eredményeként módosították a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényt (Btk.).

Az Alaptörvény *P) cikke* kimondja, hogy „[a] természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége”. Emellett az Alaptörvény *XXI. cikke* akként rendelkezik, hogy Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez. Aki a környezetben kárt okoz, köteles azt – törvényben meghatározottak szerint – helyreállítani, vagy a helyreállítás költségét viselni. Elhelyezés céljából tilos Magyarország területére szennyező hulladékot behozni.

A közigazgatási szankciórendszer alapja a hulladékelhagyó magatartás szigorú szankcionálása: (helyszíni) bírság és egyéb kapcsolódó intézkedések (mint például elkobzás) alkalmazása a tettenérés esetén. Erre való figyelemmel a hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény (Ht.) alapelvei rendszere is kiegészül azzal, hogy a rendelkezéseinek alkalmazásakor, valamint a jogszabályban nem

rendezett kérdésekben a körforgásos gazdaságra való áttérés céljával összhangban a hulladékgazdálkodás alapelveinek tiszteletben tartásával kell eljárni, hogy a termékek, alapanyagok és erőforrások értékét a lehető legtovább megőrizték a gazdaságban, a hulladék keletkezése pedig a minimálisra csökkenjen.

Az Alaptörvény *P) cikkével* összhangban mindenki köteles minden tőle elvárhatót megtenni az elhagyott hulladék megelőzése és jelentős csökkentése érdekében, valamint az Alaptörvény *XXI. cikkével* összhangban mindenkit fokozott felelősség terhel az egészséges környezethez való jog biztosítása érdekében a jogellenes hulladéklerakás megelőzése, felszámolása, az ilyen tevékenység bejelentése és az azzal kapcsolatos hatósági eljárásban való együttműködés során.

Az alaptényállás a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése. A Btk. 248. § (1) bekezdése jóval cizelláltabb tényállást tartalmaz, hiszen a korábbiakkal ellentétben úgy szól, hogy aki a) nyilvántartásba vétel vagy bejelentés, illetve engedély nélkül vagy az engedély kereteit túllépve végez hulladékgazdálkodási tevékenységet, vagy b) a hulladékkal más jogellenes tevékenységet végez, és az alkalmas az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének veszélyeztetésére, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A korábbi tényállás azt rendelte büntetni, aki arra a célra hatóság által nem engedélyezett helyen hulladékot elhelyezett, vagy engedély nélkül vagy az engedély kereteit túllépve hulladékgazdálkodási tevékenységet, illetve hulladékkal más jogellenes tevékenységet végzett. E § alkalmazásában hulladéknak minősült mindaz, amit a hulladékról szóló törvény hulladéknak minősített, ha alkalmas az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének veszélyeztetésére. Az alaptényállás a bírói gyakorlatban általában csak igazságügyi szakértő igénybevételével és akkor is kevés eredménnyel tudta megállapítani az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének veszélyeztetését.

Az új rendelkezések alapján szintén három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az, aki arra a célra hatóság által nem engedélyezett helyen az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének veszélyeztetésére alkalmas vagy pedig jelentős mennyiségű hulladékot elhelyez.

A minősített esetek kapcsán a korábbi szabályozás mindössze annyit tartalmazott, hogy a büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az alaptényállás szerinti bűncselekményt a hulladékról szóló törvény szerinti veszélyes hulladéokra követik el.

Ezzel szemben az új szabályozó akként rendelkezik, hogy a büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha alaptényállás szerinti – három évig

terjedő szabadságvesztéssel büntetendő – bűncselekményt veszélyes hulladéokra, különösen jelentős mennyiségű hulladéokra, vagy különös visszaesőként követik el. Jelentős mennyiségű hulladéknak minősül az 1000 kg-ot vagy a 10 m³-t meghaladó mennyiségű hulladék, míg a különösen jelentős mennyiségű hulladék a jelentős mennyiségű hulladék tízszerese. Az új szabályrendszerbe bevették egy olyan új klauzulát is, amely kimondja, hogy a veszélyes hulladéokra elkövetett bűncselekmények különösen jelentős mennyiségű hulladéokra vonatkozóan is minősül.

A bűncselekmény gondatlan alakzata tekintetében a korábbi büntetőjogi szabályozás úgy fogalmazott, hogy az, aki a bűncselekményt gondatlanságból követi el, vétség miatt büntetendő: az arra a célra hatóság által nem engedélyezett helyen történő hulladékelhelyezés esetén egy évig, ha pedig engedély nélkül vagy az engedély kereteit túllépve hulladékgazdálkodási tevékenységet, illetve hulladékkal más jogellenes tevékenységet végeznek, két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Az új büntetőjogi szabályozás értelmében az, aki a bűncselekményt gondatlanságból követi el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő a két alapeseti tényállás gondatlan elkövetése esetén² – vagyis a Btk. 248. § (1)–(2) bekezdése szerinti tényállások esetében. Az, aki a bűncselekményt gondatlanságból követi el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha a bűncselekményt veszélyes hulladékra, különösen jelentős mennyiségű hulladékra, vagy különös visszaesőként követték el. Végezetül három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő a bűncselekmény gondatlan alakzata, ha a veszélyes hulladékra történő elkövetés egyúttal különösen jelentős mennyiségű.

Itt érdemes kiemelni, hogy az új szabályozás lehetővé teszi a halmazati büntetéseket is: különös visszaesés szempontjából hasonló jellegű bűncselekménynek titulálja a környezetkárosítás és a természetkárosítás tényállását is.

Az új szabályok szerint az elkobzás a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése esetén nem mellőzhető.

² Vagyis aki gondatlanságból nyilvántartásba vétel vagy bejelentés nélkül, illetve engedély nélkül vagy az engedély kereteit túllépve végez hulladékgazdálkodási tevékenységet, vagy hulladékkal más jogellenes tevékenységet végez és az alkalmas az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének veszélyeztetésére. Hasonlóképpen idesorolható, ha gondatlanságból valaki arra a célra hatóság által nem engedélyezett helyen az emberi élet, testi épség, egészség, a föld, a víz, a levegő vagy azok összetevői, illetve élő szervezet egyedének veszélyeztetésére alkalmas vagy jelentős mennyiségű hulladékot elhelyez.

Az új szabálysértési szankciórendszer

A különböző környezetjogi tényállások megsértése esetén jelenleg is találkozhatunk több szabálysértési alakzattal is a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvényben. Ezek közül a hulladékgazdálkodási magatartásokkal összefüggésben a legjellemzőbb a köztisztasági szabálysértés. Az illegális hulladéklerakás ellenőrzése a hulladékgazdálkodási reform eredményeként nem az általános szabálysértési hatóság, azaz a rendőrség hatásköre, hanem a hulladékgazdálkodási hatóság feladatkörébe kerül.

Így az általános szabálysértési feladatok között az egyszerű szennyezés elleni fellépés marad a rendőrség hatáskörében, a hulladék illegális elhelyezése pedig alapvetően közigazgatási szankcióval sújtandó magatartási körbe sorolható a továbbiakban.

Az új közigazgatási szankciórendszer

A szigorú szankciókat maga után vonó közigazgatási tényállás a korábbi szabályokat fejlesztette tovább.

Ennek továbbra is az az alapja, hogy a hulladéktól csak a jogszabályban meghatározottak szerint kijelölt vagy arra fenntartott helyen, a környezet veszélyeztetését kizáró módon lehet megválni. Az Alaptörvény az állam mellett mindenki számára előírja a környezet védelmét, így az minden természetes és jogi személynek is kötelessége.

A felelősség körében mindenképp meg kell még említeni, hogy alaptörvényi szintre emelkedett a szennyező fizet elve is, hiszen az Alaptörvény *XXI. cikk* (2) bekezdése kimondja, hogy aki a környezetben kárt okoz, köteles azt helyreállítani vagy a helyreállítás költségeit viselni.

A 3162/2019. (VII. 10.) AB végzés szerint:

„[18] 2.3. Az Alaptörvény XXI. cikk (2) bekezdése értelmében »[a]ki a környezetben kárt okoz, köteles azt – törvényben meghatározottak szerint – helyreállítani vagy a helyreállítás költségét viselni«. A XXI. cikk (2) bekezdésében megjelenő »szennyező fizet« elve mind a magyar, mind a nemzetközi, mind pedig az uniós jogban kiemelt jelentőséggel bír, és szorosan hozzátartozik a környezet minőségének megőrzéséhez, védelméhez és javításához, az emberi egészség védelméhez, a nemzet közös örökségébe tartozó természeti erőforrások gondos hasznosításához és megóvásához. Ekként a szennyező fizet elve az egészséges környezethez való joggal, valamint az alkotmányjogi panaszok elbírálása szempontjából Alaptörvényben biztosított jognak nem minősülő P) cikk (1) bekezdésével összefüggésben, azoknak az Alaptörvényben külön is nevesített részelemeként nem

csupán a jogalkotás számára ír elő abszolút tartalmi korlátot, hanem az egyedi ügyekben eljáró jogalkalmazóknak is mindenkor tekintettel kell lenniük ezen elv érvényesülésére a jogszabályok alkalmazása során {a visszalépés tilalmával összefüggésben hasonlóan: 3223/2017. (IX. 25.) AB határozat, Indokolás [29]}.”

Ennek a közigazgatási tényállásnak van egy polgári jogi vonzata is: az ingatlan tulajdonosát felelősség terheli az illegális hulladéklerakás vagy elhagyás megelőzéséért. A tulajdonhoz kapcsolódó kötelezettségek révén a törvény kimondja, hogy az ingatlanon más által, az ingatlantulajdonos hozzájárulása nélkül, ellenőrizetlen körülmények között elhelyezett vagy elhagyott hulladék elszállításának és kezelésének kötelezettsége – azaz a törvény terminológiájával élve: az elhagyott hulladék felszámolása – a hulladék tulajdonosát vagy korábbi birtokosát terheli. Ha a tulajdonos vagy a korábbi birtokos ismeretlen, az elhagyott hulladék felszámolásának kötelezettsége – az ellenkező bizonyításig – azt az ingatlantulajdonost terheli, akinek az ingatlanán a hulladékot elhelyezték vagy elhagyták. Az ingatlan tulajdonosa mentesül a felelősség alól, ha megtett minden tőle elvárható intézkedést, hogy a hulladék elhelyezését vagy elhagyását megakadályozza, és a hulladékgazdálkodási hatóság eljárása során bizonyítja a hulladék korábbi birtokosának vagy az ingatlan tényleges használójának személyét.

Az új szabályrendszer lépcsőzetesen egymásra épülő eljárási szakaszokat határoz meg. Amennyiben a kötelezett a törvényben foglalt hulladékfelszámolási kötelezettségének nem tesz eleget, arra a hulladékgazdálkodási hatóság (vagyis a kormányhivatal) kötelezi. Az elhagyott hulladék felszámolására kötelezett személy a kötelezést megállapító közigazgatási hatósági döntés véglegessé válásától számított 15 napon belül gondoskodik a hulladék ingatlanról történő elszállításáról, és az elszállítás tényét igazolja a hulladékgazdálkodási hatóság ingatlan fekvése szerint illetékes területi szervénél az átvevő által a hulladékgazdálkodásért felelős miniszter rendeletében meghatározott formában és tartalommal kiállított teljes bizonyító erejű magánokirattal. A hulladékgazdálkodási hatóság a döntést közérdekből azonnal végrehajthatónak nyilváníthatja. A hulladék felszámolásával összefüggésben felmerülő költségek a kötelezettet terhelik. A kötelezettet terhelő meg nem fizetett hulladékgazdálkodási bírság adók módjára behajtandó köztartozásnak minősül. Ha a köztartozásnak az adók módjára történő behajtása eredménytelen, természetes személy (mint kötelezett) esetén a meg nem fizetett közigazgatási bírság helyébe ötezer forintként hat óra közérdekű munkát kell meghatározni. A meg nem fizetett közigazgatási bírság ötezerrel nem osztható részét nem kell a közérdekű munka előírásánál figyelembe venni. Közérdekű munkára átváltás esetén a kötelezett személy – figyelemmel egészségi állapotára és képzettségére – köteles a számára meghatározott munkát elvégezni, személyi szabadsága egyébként nem korlátozható. A közérdekű munka tartamát órákban kell meghatározni. A közérdekű munka legkisebb mértéke hat, legmagasabb

mértéke száznyolcvan óra. Emellett a behajthatatlan tartozás biztosítékául a hulladékgazdálkodási hatóság a magyar állam javára a követelés és kamatai összegéig jelzáloggal terheli meg az érintett ingatlant.

Ha a kötelezett az elszállítási kötelezettségének nem tesz eleget, a hulladékgazdálkodási hatóság közigazgatási hatósági döntésében kötelezheti az ingatlan fekvése szerinti települési önkormányzatot a végrehajtás foganatosítására. A települési önkormányzat a kötelezést megállapító közigazgatási hatósági döntés véglegessé válásától számított 15 napon belül gondoskodik az elhagyott hulladék felszámolásáról. A felszámolással összefüggésben felmerült költségek a települési önkormányzat költségvetését terhelik azzal, hogy a felmerült költség a kötelezettől adók módjára behajtandó köztartozásnak minősül és az önkormányzat bevételeit képezi.

Ha a települési önkormányzat ennek nem tesz eleget, a hulladékgazdálkodási hatóság a tudomásszerzéstől számított 15 napon belül gondoskodik az ingatlanon elhagyott hulladék felszámolásáról. Az ezzel összefüggésben felmerült költségek erejéig a hatóság azonnali beszedési megbízást kezdeményez a települési önkormányzat ellen. Az így befolyt összeg a hulladékgazdálkodási hatóság bevételeit képezi. Sajátos szabályok vonatkoznak az állami és önkormányzati ingatlanokra. Amennyiben ugyanis a hulladékkal szennyezett ingatlan a nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény (Nvtv.) hatálya alá tartozik, az elhagyott hulladékról való tudomásszerzést követően a vagyon kezelője haladéktalanul megteszi a bejelentést – a hulladék elhagyójának beazonosításához rendelkezésére álló adatok átadásával együtt – a hulladékgazdálkodási hatóságnak és – a területileg illetékes közszolgáltató útján – a tudomásszerzéstől számított 30 napon belül gondoskodik az elhagyott hulladék felszámolásáról, és teljes bizonyító erejű magánokiratot, valamint a hulladék felszámolásával összefüggésben felmerült költségei kimutatását megküldi a hulladékgazdálkodási hatóságnak.

Ezen túlmenően a hulladékgazdálkodási hatóság számos intézkedést eszközölhet, így például a feltárt jogsértés súlyával arányosan, a jogsértésben rejlő kockázat mértékének és jellegének figyelembevételével felfüggesztheti, korlátozhatja a tevékenység végzését, a működést megtilthatja, termék előállítását, tárolását, szállítását, felhasználását, forgalomba hozatalát, behozatalát, kivitelét, illetékességi területén való átszállítását feltételhez kötheti, korlátozhatja, felfüggesztheti, megtilthatja, elrendelheti eszköz, tárgy, anyag vagy termék zár alá vételét, ártalmatlanítását, továbbá szállítójárművet visszatartathat mindaddig, amíg a felelős személyét nem azonosítják, vagy a szállítmányával kapcsolatos zárolási, lefoglalási és ártalmatlanítási eljárás be nem fejeződik, illetve annak költségét meg nem fizetik.

A hatóság egyik releváns eszköze lehet az objektív alapon kiszabható hulladékgazdálkodási bírság. A hulladékgazdálkodási hatóság a hulladékgazdálkodási

bírság mértékéről, valamint kiszabásának és megállapításának módjáról szóló kormányrendelet szerint hulladékgazdálkodási bírság megfizetésére kötelezi azt a természetes vagy jogi személyt, egyéni vállalkozót, továbbá jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet, aki vagy amely:

- a hulladékgazdálkodással kapcsolatos jogszabály, közvetlenül alkalmazandó uniós jogi aktus vagy hatósági határozat előírásait megsérti;
- hatósági engedélyhez, hozzájáruláshoz, nyilvántartásba vételhez vagy bejelentéshez kötött hulladékgazdálkodási tevékenységet engedély, hozzájárulás, nyilvántartásba vétel vagy bejelentés nélkül, továbbá attól eltérően végez;
- a melléktermék előállításáról vagy képződéséről a hulladékgazdálkodási hatóságot nem vagy nem megfelelően tájékoztatja, hulladékot termékként vagy melléktermékként használ fel, forgalmaz, tárol;
- terméket a hulladékképződés megelőzésével kapcsolatos jogszabály, közvetlenül alkalmazandó uniós jogi aktus vagy hatósági határozat előírásait megsértve forgalmaz.

A hulladékgazdálkodási bírság helyszíni bírságként is kiszabható. Lényeges szabály, hogy amennyiben a hulladékgazdálkodási bírság megfizetésére kötelezett a kiszabott bírság megfizetésére előírt határidő lejárta előtt az eredeti állapotot helyreállítja, illetve a jogellenes állapotot megszünteti, a hulladékgazdálkodási hatóság a bírságot kérelemre a bírság legalacsonyabb mértékéig csökkentheti, ha a bírság célja csökkentett összeggel is elérhető. Emellett a jogsértést elkövető – a 10 000 forintot el nem érő hulladékgazdálkodási bírság kiszabása helyett az elhagyott hulladék felszámolása mellett – a hulladékgazdálkodási hatóság által szervezett hulladékgazdálkodással összefüggő képzésen való részvétellel kötelezhető.

A hulladékgazdálkodási bírság ugyanakkor nem mérsékelhető súlyosabb jogszabálysértések esetén, így például a visszafordíthatatlan környezetkárosítást okozó vagy a hulladékgazdálkodási tevékenységet ellenőrző hulladékgazdálkodási hatóság szándékolt félrevezetésével, ellenőrzésének akadályozásával együtt járó jogsértés esetén.

A bírságtételek emellett igen jelentősek, de vélhetően az is kellő visszatartó erőt fog jelenteni, hogy a hulladékgazdálkodási hatóság a joghátrányt megállapító döntésének véglegessé válását követő 15 napon belül közzéteszi honlapján – a jogsértés meghatározásával – annak a személynek a nevét, elnevezését, lakóhelyét, székhelyét, telephelyét, akivel szemben a hulladékgazdálkodási hatóság az adott költségvetési évben összesen százmillió forintot, természetes személy esetében tízmillió forintot elérő bírságot állapított meg. Emellett a hatóság a honlapján lekérdezési lehetőséget is biztosít a jogsértő és a jogsértések kapcsán.

Hasonlóképpen szigorú szabálynak minősül az is, hogy az, akit a hulladék-gazdálkodási hatóság egy költségvetési évben összesen százmillió forintot, természetes személy esetében tízmillió forintot elérő bírsággal sújt, két évig nem részesülhet törvény vagy kormányrendelet szerint meghatározott támogatásban.

A bírságok pontos mértékét kormányrendeleti szinten határozzák meg. Az új bírságokra vonatkozó kormányrendelet célja, hogy a szankciók mérlegelést ne tegyenek lehetővé, már kismértékű jogsértés is bírság kiszabását vonja maga után, és csak abban az esetben lehessen a bírságolástól eltekinteni, ha a jogellenes cselekményt a jogsértő abbahagyta és az eredeti állapotot helyreállította, valamint eltérő szankciórendszer érvényesüljön a természetes személyek és a gazdasági társaságok esetében.

Így például 1 db gumiabroncs illegális lerakása természetes személy esetében 100 000 forint, nem természetes személyeknél 200 000 forint bírságot jelenthet. 2–5 db gumiabroncs, darabonként 150 000 forint, illetve 300 000 forint. 5 db-ot meghaladó gumiabroncs m^3 -enként 1 millió forint, illetve 2 millió forint lesz.

De ha valaki egy kisebb zsák háztartási hulladékot kidob az autópálya mellett, az ott lévő útellenőrök is megbírságozhatják majd, 1 kg felett kilogrammonként 15 000 forintra.

Zárszó helyett

A hulladékokkal kapcsolatos jogellenes cselekmények rendkívül sokfélék, a bejelentési kötelezettségek elmulasztásától, az illegális hulladéklerakáson át egészen a közterületi szemetelésig terjedhetnek. Önmagában csak szankció nem lehet elégséges: szükséges a szemléletformálás, a környezetre és egészségünkre ártalmas hatások megismerése, annak tudatosítása, hogy közösen, a társadalom minden szintjén és mindennap tehetünk azért, hogy csodálatos jövő várjon a felnövekvő nemzedékekre is.